

KUNTOUTUKSEN KOULUTUKSEN TUTKIMUS SUOMESSA KIRJALLISUUS- KATSAUKSEN VALOSSA

Viime vuosina ajankohtainen kuntoutuksen uudistaminen on tuonut kuntoutuksen osaamista tuottavat koulutukset huomion kohteeksi. Tilannekuvaa tarvitaan, jotta kuntoutuksen koulutusten toimivuutta sekä tutkimusta voidaan kehittää. Maaliskuussa 2021 toimintansa aloittaneessa Kuntoutuksen koulutuksen ja tutkimuksen kehittämisfoorumissa (KunFo) tarkastelun kohteena ovat useat eri kuntoutuksen ammattilaiset. Tämän artikkelin kirjallisuuskatsaus on tehty osana KunFo:n toimintaa. Katsauksen tarkoituksena oli koota kuntoutuksen koulutuksesta Suomessa saatavilla olevaa tutkimustietoa, jotta voitaisiin tehdä päätelmiä tutkimustiedon mahdollisista puutteista sekä kuntoutuksen koulutuksen tutkimus- ja kehittämistarpeista. Järjestelmällisen tiedonhaun jälkeen katsaukseen mukaan otettuja artikkeleita oli 50. Tutkimuksissa korostuvia aiheita olivat kuntoutuksen yhteinen osaaminen, moniammatillisuus ja monialaisuus, työelämäyhteistyö, koulutuksen kehittämisverkoston luominen sekä digitaalisuus. Tutkimustiedon vähäisyys koski erityisesti moniammatillisiin ja monialaisiin kuntoutuksen opintoihin kohdentuvaa tutkimusta.

Kuntoutusjärjestelmää uudistetaan sosiaali- ja terveysministeriön vuonna 2017 asettaman kuntoutuksen uudistamiskomitean ehdotusten perusteella (STM 2020). Tavoitteena on yhdenvertainen, oikea-aikainen, kustannustehokas ja ohjattava järjestelmä, jonka avulla vahvistetaan kuntoutujaa pärjäämään omassa toimintaympäristössään. Uudistamiskomitean ehdotukset koskevat muun muassa kuntoutusprosessien kehittämistä, etäkuntoutusta, kuntoutuspalveluiden järjestämistä sekä kuntoutuksen koulutusta ja tutkimusta (STM 2021).

Uudistamiskomitean ehdotuksiin pohjautuen opetus- ja kulttuuriministeriön (OKM)

sekä sosiaali- ja terveysministeriön (STM) asettama Kuntoutuksen koulutuksen ja tutkimuksen kehittämisfoorumi (KunFo) aloitti toimintansa maaliskuussa 2021. Foorumin tavoitteena on luoda suunnitelma kuntoutuksen koulutuksen ja tutkimuksen kehittämiseksi vuosille 2024–2030. Foorumin tehtäviin sisältyy selvitys työelämän kehittämistarpeista, ehdotukset perustutkintokoulutuksen ja sitä täydentävän koulutuksen rakenteen kehittämisestä sekä ehdotus kuntoutuksen ja sen koulutuksen tutkimusstrategiaksi. (Valtioneuvosto 2021.) Foorumin työskentelyssä on pidetty tärkeänä yhteisen näkemyksen muodostamista kuntoutuksen

koulutuksen ja tutkimuksen nykytilasta sekä osaamis- ja työelämätarpeista. Tämän vuoksi tarkastelun kohteena ovat moniammatillisesti koko kuntoutuksen koulutusketju ja sen ammattilaiset. Foorumin yksi työryhmä on keskittynyt kuntoutuksen koulutuksen nykytilan tarkasteluun ja on sen ohella kartoittanut kuntoutuksen koulutuksen tutkimusta Suomessa.

Tämä artikkeli pohjautuu kartoittavaan kirjallisuuskatsaukseen, jossa selvitettiin kuntoutuksen koulutuksen tutkimusta Suomessa vuosina 2000–2021 sekä koottiin tutkimuksissa esiin nousseita tutkimus- ja kehittämistarpeita. Artikkelit ei edusta laajemmin KunFo:ssa myöhemmin esitettäviä ehdotuksia.

Kartoittavan katsauksen toteutus

Katsauksen tutkimuskysymyksenä oli selvittää, millaista tutkimusta kuntoutuksen koulutuksesta on tehty Suomessa vuosina 2000–2021 sekä millaisia kuntoutuksen koulutuksen tutkimus- ja kehittämistarpeita tutkimuksissa esitetään. Tässä artikkelissa keskitytään jälkimmäisen tutkimuskysymyksen tulosten tarkasteluun. Katsaustyyppiä valittiin kartoittava katsaus (Peters ym. 2020), koska tavoitteena oli etsiä aihealueesta tehtyjä tutkimuksia mahdollisimman kattavasti, ilman valittavalle aineistolle asetettuja metodisia vaatimuksia. Lisäksi tavoitteena oli tarkastella olemassa olevaa tutkimusta ja tutkimuksellisia lähestymistapoja mahdollisimman laaja-alaisesti pyrkien tunnistamaan tutkimusaukkoja sekä lisätutkimuksen tarpeita. Kirjallisuuskatsaus aloitettiin luomalla tutkimusprotokolla, jossa määriteltiin katsauksen tavoitteet, tutkimuskysymys ja menetelmät. Katsauksen raportti kirjoitettiin PRISMA-ScR:ää mukaillen, ja katsaus on tehty noudattaen Joanna Briggs Instituutin (JBI) ohjeistusta kartoittavasta kirjallisuuskatsauksesta (scoping review) (Tricco ym. 2018, Peters ym. 2020).

Tiedonhaku suoritettiin 14.6.2021 käyttämällä tietokantoja Arto, Medic ja Finna. Tutkimuksen kohteena olivat Suomessa vuosina 2000–2021 tehdyt, kuntoutuksen koulutusta koskevat tutkimukset ja selvitykset.

Tutkimuksiin osallistuneiden informanttien joukkoa ei ennakoon määritelty, mutta heidän oletettiin olevan esimerkiksi kuntoutusalan koulutusorganisaatioiden opetushenkilöstöön, opiskelijoihin tai työelämän sidosryhmiin kuuluvia henkilöitä. Kuntoutuksen ammattialoihin tai -nimikkeisiin katsottiin kuuluvan esimerkiksi fysioterapia, toimintaterapia, naprapatia, osteopatia, sosionomi, sosiaalityö, jalkaterapia, kuntoutusohjaus ja geronomi. Tämän katsauksen ulkopuolelle jäivät esimerkiksi lääkäri- ja psykologikoulutus sekä sairaanhoitajakoulutus. Katsaukseen mukaan otettujen tutkimusten ja selvitysten tuli olla julkaistu suomeksi tai englanniksi. Tutkimukset rajattiin tieteellisen vertaisarvioinnin läpikäyneisiin tutkimusartikkeleihin ja väitöskirjatutkimuksiin sekä sellaisiin selvityksiin ja hanke- ja raportteihin, joihin sisältyi tutkimuksellisia osioita. Aineiston ulkopuolelle jäivät esimerkiksi yliopistojen pro gradu- ja kandidaattin tutkielmat sekä ammattikorkeakoulujen opinnäytteet. Katsaukseen sisällytettävien tutkimusten menetelmällisiä lähestymistapoja ei rajattu.

Tietokantojen hakutulokset tuottivat yhteensä 1484 hakutulosta, joista otsikon ja tiivistelmän perusteella hylättiin 1415 artikkelia. Koko tekstin perusteella karsittiin vielä 31 artikkelia. Poissulkemisen syitä olivat muun muassa seuraavat: väärä kohderyhmä, hakutulos ei ollut tutkimus tai viranomais selvitys, kontekstina ei ollut kuntoutusalan koulutus tai julkaisun koko tekstiä ei ollut saatavilla. Katsaukseen valittujen tutkimusten lähdeluetteloiden pohjalta tehtiin vielä erilliset manuaaliset haut, joiden tuottamat 18 hakutulosta lisättiin katsaukseen sisällytettäviin artikkeleihin, joita oli yhteenlasketuna 50. (Ks. kuvio 1 liitteessä.) Hakutulosten seulonta eteni prosessin jokaisessa vaiheessa aina ensin kahden tutkijan (JS ja PV) itsenäisenä työskentelynä, jota seurasi tutkijoiden yhteisymmärrykseen perustuva päätöksenteko.

Tutkimuksia kuvailevat tulokset

Katsaukseen mukaan otettujen tutkimusten (n = 50) julkaisuvuodet jakaantuivat

tasaisesti viimeisten 20 vuoden ajalle, mutta julkaisujen määrä oli kuitenkin kasvussa. Vuodesta 2015 alkaen tutkimuksia oli julkaistu 28 kappaletta, joka on hieman yli puolet (56 %) kaikista tutkimuksista. Laadullisia tutkimusmenetelmiä käytti 62 prosenttia tutkimuksista. Tutkimuksen kohteena olivat koulutusasteista alempi korkeakoulutus (AMK n = 37), ylempi korkeakoulutus (YAMK n = 4, yliopisto n = 8), ammatillinen koulutus (n = 5) sekä erikoistumiskoulutus (n = 1). Katsauksen artikkeleissa kuntoutusalan opiskelijat ja opettajat edustivat seuraavia kuntoutuksen aloja ja ammattilaisia: fysioterapia (n = 18), sosionomi (n = 14), sosiaalityö (n = 6), toimintaterapia (n = 5), kuntoutusohjaus (n = 5), apuvälinetekniikka (n = 4), naprapatia (n = 4), osteopatia (n = 4), jalkaterapia (n = 4). Kolmessatoista artikkelissa tutkimuksen kohteena oli useita eri kuntoutusalan ammattilaisia, joita ei eritelty.

Kuntoutuksen koulutuksen kehittämisehdotukset

Katsaukseen valikoituneissa tutkimuksissa tehtiin useita ehdotuksia kuntoutuksen ja sen koulutuksen kehittämiseksi. Näitä olivat:

Teknologia ja digitalisaatio

Katsauksen perusteella teknologiaosaaminen nähdään kuntoutusalan yhtenä keskeisenä tulevaisuuden osaamistarpeena, johon tulisi kiinnittää huomiota niin tutkintorakenteita suunniteltaessa kuin opettajien osaamista ja opetusmetodeja kehitettäessä (Hakala ym. 2012, Jauhiainen ym. 2017, OKM 2019, Holvikivi ym. 2020, Lintula & Paalasmaa 2020). Opettajien tulisi pyrkiä yhdistämään tarkoituksenmukaisia pedagogisia ja teknologisia näkökulmia, ja heidän digiosaamistaan tulisi kehittää ja tukea. Lisäksi opettajien tietoisuutta erilaisista digitaalisista oppimisympäristöistä ja työkaluista tulisi lisätä. (Huhtasalo 2019, Mikkonen ym. 2019, Männistö ym. 2020, Rajalahti ym. 2020, Mikkonen ym. 2021). Koulutusrakenteissa teknologian katsottiin tuovan lisää mahdollisuuksia kuntoutusalojen yhteisten verkko-opintojen sekä oppilaitosten välisen avoimen tiedonjaon kehittämiseksi (Kokkonen & Holvikivi

2018, Holvikivi ym. 2020, Lintula & Paalasmaa 2020). Kuntoutuksen tulevaisuuden kehittämistarpeiden näkökulmasta mainittiin muun muassa digikuntoutus, etäohjaus, digimateriaalin tuottaminen sekä erilaiset teknologiset ratkaisut kuntoutuksen tukena (Holvikivi ym. 2020).

Työelämälähtöisyys ja -yhteistyö

Kehittämisehdotusten perusteella kuntoutuksen koulutusta ja koulutusohjelmia tulisi kehittää työelämälähtöisesti ja työelämän edustajia tulisi osallistaa kehittämistyöhön, jotta kuntoutuksen koulutus voisi vastata tarkoituksenmukaisella tavalla työelämän muuttuviin osaamistarpeisiin (Kananoja 2007, Juntunen 2010, Helminen 2014). Koulutuksen ja työelämän välillä tulisi olla joustavaa yhteistoimijuutta, ja tahojen välistä dialogia tulisi ehdotusten mukaan vahvistaa (Katisko ym. 2014, Piirainen & Sjögren 2016, OKM 2019). Opettajien tulisi nähdä keskeisenä työnsä sisältönä työpaikkavierailut, työelämän kehittäminen ja yhteistyökumppanuuksien luominen (19, 22). Ohjatussa harjoittelussa ja työssä oppimisen konteksteissa tulisi kehittää arviointia ja opiskelijoiden ja ohjaajien reflektiotaitoja sekä kartoittaa diskursiivisten metodien hyötyjä opiskelijoiden oppimisprosessien tukemisessa (Laitinen-Väänänen 2008, Jämsä 2014, Poikela & Vuoskoski 2016). Yleisesti voidaan todeta, että tutkimuksissa korostettiin tarvetta työelämälähtöisen tutkimuksen lisäämiseksi, esimerkiksi kartoittamaan työelämän mielipiteitä kuntoutuksen koulutuksen tulevaisuuden kehittämislinoista, koulutuksen tuottamasta osaamisesta tai työelämän ja oppilaitosten yhteistyöstä. Katsauksessa mukana olleista tutkimuksista 36 prosentissa hyödynnettiin tutkimusinformantteina työelämän edustajia.

Moniammatillinen ja monialainen yhteistyö

Katsauksen perusteella moniammatillista yhteistyötä tulisi lisätä niin koulutusorganisaatioiden sisällä kuin eri koulutusasteiden ja oppilaitosten välillä. Moniammatillisia ja monialaisia opintoja ja tutkintoja tulisi kehittää, ja niissä tulisi käyttää reflektiivisiä menetelmiä ja yhteistoiminnallisia

toteutustapoja. Moniammatilliseen ja monialaiseen yhteistyöhön ja työskentelykulttuuriin tulisi tottua jo opintojen aikana, sillä kuntoutusalalla tarvitaan tulevaisuudessa yhä enemmän monitoimijaisia verkostoja, yhteistoimintaosaamista sekä monimuotoisia yhteistyötaitoja. (Kananoja 2007, Katis-ko ym. 2014, Harra ym. 2016, Piirainen & Sjögren 2016, Jauhiainen ym. 2017, Kangasniemi ym. 2018, Kokkonen & Holvikivi 2018, OKM 2019, Holvikivi ym. 2020, 26). Sosiaali- ja terveysalalla tarvitaan osaamista myös muilta aloilta, kuten käyttäytymistieteistä, teknologiasta, taloustieteistä ja palvelumuotoilusta (Kangasniemi ym. 2018). Yhteistyön osalta korostettiin tulevaisuuden osaamistarpeena verkostotyöskentelytaitoja. Katsottiin, että yhteistyötä edistäviä vuorovaikutustaitoja voidaan oppia moniammatillisissa oppimisprojekteissa (Paukkunen 2003, Hirvonen & Laitinen 2006, Asteljoki 2010, Juntunen 2010, Kangasniemi ym. 2018). Lisäksi todettiin, että koulutusyhteistyötä tulisi lisätä sujuvoittamaan joustavia opintopolkuja ja jatkuvaa oppimista sekä siirtymistä koulutusasteelta toiselle (Piirainen & Sjögren 2016, OKM 2019).

Kuntoutuksen yhteinen tietoperusta ja käsitteet

Moniammatillisuuden edistämiseksi esitettiin kuntoutuksen yhteisen tietoperustan ja käsitteiden luomista, jonka vuoksi koulutukseen tulisi sisällyttää kaikille kuntoutusalan ammattilaisille yhteisiä opintoja ja pedagogisia ratkaisuja (Harra ym. 2016, Piirainen & Sjögren 2016, OKM 2019, Holvikivi ym. 2020). Tästä mainittiin esimerkkinä teknologinen osaaminen ja verkkopedagogiikka (Holvikivi ym. 2016, Holvikivi ym. 2020, Lintula & Paalasmaa 2020). Kehittämisehdotuksissa todettiin, että kuntoutuksen ammattilaisilla tulisi olla yhteinen käsitys kuntoutuksen teoriasta sekä yhteisten teoreettisten käsitteiden käytöstä (Piirainen & Sjögren 2016, Lintula & Paalasmaa 2020). Tätä ajatusta tukevat muun muassa ehdotukset moniammatillisten osaamiskeskusten ja koulutuksen kehittämisverkoston luomiseksi (Kananoja 2007, Harra ym. 2016, Holvikivi ym. 2016). Lisäksi nähtiin, että kuntoutuksen eri koulutustahojen

toimintakulttuureja ja toimintakäytänteitä tulisi yhtenäistää, koska niiden eroavaisuudet voivat olla moniammatillisen toiminnan esteenä (Hirvonen & Laitinen 2006, Asteljoki 2010, Juntunen 2010).

Joustavat koulutusrakenteet

Tutkimuksissa esitettyjen kehittämissuositusten perusteella kuntoutuksen koulutusrakenteiden tulisi olla joustavia ja nopeasti toimintaympäristön muutoksiin reagoivia, jotta koulutuksella pystyttäisiin vastaamaan työn muuttuviin osaamistarpeisiin mahdollisimman tehokkaasti. Opintoja tulisi pystyä suorittamaan hyödyntäen eri oppilaitosten opintotarjontaa, ja jatkokoulutukseen pääsyn tulisi olla joustavaa, myös jo työelämässä oleville. Joustavuutta opiskeluun toisi myös opiskelijan elämäntilanteen, tavoitteiden ja aikaisempien kokemusten ottaminen huomioon opintojen suunnittelussa, tutorinnissa ja opiskelussa. (Helminen 2014, Harra ym. 2016, Piirainen & Sjögren 2016, Kokkonen & Holvikivi 2018, OKM 2019, Lintula & Paalasmaa 2020).

Johtopäätökset

Katsaukseen mukaan otettujen tutkimusten perusteella kuntoutuksen koulutuksen tutkimuksessa ja kehittämisessä tulisi tulevaisuudessa kiinnittää huomiota työelämälähtöisyyden lisäämiseen, teknologiaosaamisen korostamiseen, moniammatilliseen ja monialaiseen yhteistyöosaamiseen sekä kuntoutuksen yhteisen tietoperustan luomiseen. Tutkimustoiminnassa tulisi lisätä moniammatillisuuden ja monialaisuuden tarkastelua kuntoutuksen koulutuksissa: toteutuvatko moniammatilliset ja monialaiset opintojen toteutustavat kuntoutuksen koulutuksessa tarkoituksenmukaisella tavalla, tuottavatko ne tavoiteltua osaamista ja perehdytetäänkö kuntoutuksen opiskelijat moniammatilliseen ja -alaiseen yhteistyöhön ja toimintakulttuuriin riittävästi jo opintojen aikana? Lisäksi tutkimustoiminnan yhtenäistä kehittämistä tarvitaan katsauksen tulosten perusteella erityisesti kuntoutuksen koulutuksen tuottamaa osaamista ja ammatillista identiteettiä koskevissa tutkimuksissa. Kuntoutuksen

koulutusta tarkastelevan laadullisen tutkimuksen rinnalla on tarvetta lisätä myös määrällisen tutkimuksen volyymia. Määrällisesti voidaan tarkastella muun muassa koulutusmääriä, opetussisältöjen tuntimääriä, työllistyneiden määriä, työvoimatarpeen määrää tai opiskelun keskeyttäneiden määrää. Kokeellisten tutkimusasetelmien avulla saataisiin myös tietoa koulutusinterventioiden (esim. monialainen koulutus) mahdollisesti tuottamasta muutoksesta oppijoiden tiedoissa, taidoissa tai asenteissa. Myös monimenetelmäinen lähestymistapa voisi tuottaa lisäarvoa tarkasteltavien ilmiöiden entistä laaja-alaisempaan ja moninäkökulmaiseen ymmärtämiseen.

Sosiaali- ja terveysministeriön Kuntoutuksen uudistamiskomitean ehdotukset ja katsauksen tulokset tukevat hyvin toisiaan. Uudistamiskomitea totesi kuntoutuksen tutkimuksen olevan hajanaista (STM 2017). Hajanaisuus ilmenee myös tämän katsauksen tuloksissa. Erityisesti koulutuksen tuottamaan osaamiseen ja ammatilliseen identiteettiin keskittyneet tutkimukset ja niiden aihealueet olivat pirstaleisia. Tutkimuksista ei löytynyt selkeää yhteistä tutkimuskohdetta tai kehitysehdotusta. Yhtenäisyyttä oli kuitenkin havaittavissa koulutusorganisaatioiden ja opetussuunnitelmien tutkimuksissa, joissa korostuvia tutkimus- ja kehittämis-teemoja olivat kuntoutuksen tulevaisuuden osaamistarpeet ja koulutuksen muutostarpeet. Myös koulutushenkilöstöön kohdistuvassa tutkimuksessa selkeitä yhteisiä linjoja olivat teknologian käyttö opetuksessa sekä opettajien oman osaamisen kehittäminen ja arviointi. Tähän isona kokonaisuutena vaikutti valtakunnallisesti tehty TerOpe-kärkihanke, jossa pyrittiin kehittämään valtakunnalliset sosiaali-, terveys- ja kuntoutusalan opettajien osaamisvaatimukset ja oman osaamisen itsearviointimittari sekä luomaan osaamisen kehittämisen malli (Mikkonen ym. 2019, Kotilainen ym. 2020, Mikkonen ym. 2020, Mikkonen ym. 2021).

Katsauksen tulokset tukevat meneillään olevien kuntoutuksen kehittämishankkeiden perustamisen lähtökohtia. Tällä hetkellä valmistelun alla on kuntoutusalan osaamiskeskittymän (OsKu) Kuntoutuksen tiekartta

2030, jonka tavoitteena on kuntoutusosaamisen uudistaminen, jatkuvan oppimisen mahdollisuuksien kehittäminen sekä kuntoutusalan TKI-toiminnan vahvistaminen. Kuntoutusalan osaamiskeskittymän tarkoituksena on kehittää kuntoutusalan koulutusta ja tutkimusta yhteistyössä yliopistojen, tutkimusorganisaatioiden ja toisen asteen kanssa. (STM 2020.) Vuoden 2021 loppuun asti kestävässä SOTETIE-hankkeessa puolestaan kehitetään sosiaali- ja terveysalan ammattilaisille joustavaa, työelämälähtöistä ja jatkuvaa oppimista tukeva toimintamalli, sähköinen tiekartta, joka tekee sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten täydennyskoulutuksen tarpeen arvioinnin ja opintojen löytämisen nopeaksi ja helpoksi (SOTETIE 2021). Tämä tukee katsauksen tuloksissa esiin nousseita ehdotuksia valtakunnallisen kehittämisverkoston, toimintaverkostomallin ja osaamiskeskusten perustamisesta. Joustavan opiskelun mahdollistamisen tärkeys mainittiin useissa katsauksen tutkimuksissa.

Moniammatillisuus ja monialaisuus sekä siihen kohdistuva tutkimus tulivat katsauksessa esiin yllättävän vähän. Niitä ei myöskään ole mainittu kuntoutuksen uudistamiskomitean ehdotuksissa, vaikkakin komitean yleisessä kuulemistilaisuudessa ehdotettiin, että uusien maakuntien palveluihin tulisi lisätä kuntoutukseen erikoistuneita moniammatillisia tiimejä. Lisäksi kuntoutuksen uudistamisen toimintasuunnitelmassa moniammatillisuus mainitaan tärkeänä osana kuntoutuksen suunnittelussa, hyvissä kuntoutuskäytänteissä, varhaisen tuen toteutuksessa ja kuntouttavissa työotteissa. (STM 2020.) Sen ilmenemistä kuntoutuksen koulutuksen opetuksessa ja koulutusrakenteissa ei kuitenkaan ole laajemmin tutkittu. Viimeisinä vuosina aihetta käsitteleviä tutkimuksia löytyi vain yksi kappale (Raukola-Linblom ym. 2021). Tämä herättää pohdintoja siitä, otetaanko moniammatillinen ja monialainen osaaminen jo liiankin itsestäänselvyyttenä, minkä vuoksi se on ollut tähän mennessä vain vähäisen tutkimuksellisen mielenkiinnon kohteena. Ovatko moniammatillisuus ja monialainen työskentely lähinnä retoriikkaa teorian ja strategian tasolla, ja missä määrin ne näyttäytyvät käytännön toteutuksissa

niin työelämässä, kuntoutuksen koulutuksessa kuin kuntoutuksen opettajankoulutuksessa? Näitä teemoja tulisi tulevaisuudessa tarkastella, jotta kuntoutuksen koulutus voisi mahdollisimman tehokkaasti vastata Kuntoutuksen uudistamiskomitean toimintasuunnitelmaan ja ehdotuksiin kuntoutusalan kehittämiseksi.

Tulosten merkitys: Kuntoutuksen koulutuksissa tulee laajasti ottaa huomioon kuntoutuksen moniammatillisuus ja monialaisuus. Jatkossa tulisi pohtia ja tarkastella, miten koulutuksissa saadaan aikaan monialaisuutta ja vuoropuhelua. Koulutusjärjestelmien yhteistyö sekä eri alojen tuominen yhteen myös koulutuksen aikana on tärkeää, jotta kuntoutuksen moniammatillisuus voisi toteutua.

Tiivistelmä

Kartoittavan katsauksen kirjallisuushaussa kuntoutuksen koulutuksesta Suomessa löytyi yhteensä 50 tutkimusta, selvitystä ja raporttia. Ajallisesti tarkasteltuna tutkimusten määrässä oli nouseva trendi. Katsauksessa kuntoutuksen ammattilaisten joukkoa oli rajattu ja koulutusasteista tutkimuskohteina esiintyivät enemmistöinä ammattikorkeakoulut. Vähiten tutkitu osa-alue oli moniammatillisuuden toteutuminen kuntoutuksen koulutuksissa. Kuntoutuksen koulutuksen kehittämisessä tulisi erityisesti kiinnittää huomiota teknologiaan ja digitalisaatioon, työelämäyhteistyöhön sekä moniammatilliseen ja monialaiseen yhteistyöhön. Moniammatillisuuden edistämiseksi kuntoutuksen ammattilaisilla tulisi olla yhteinen tietoperusta ja teoreettisten käsitteiden käyttö. Tämän vuoksi kuntoutusalojen koulutuksissa tulisi olla yhteisiä opintoja ja pedagogisia ratkaisuja.

Asiasanat: kuntoutus, koulutus, moniammatillisuus, kirjallisuuskatsaus

Jenni Sillantaka, ft (AMK), TtM

Marketta Rajavaara, professori, VTT, Helsingin yliopisto, valtiotieteellinen tiedekunta

Aija Töytäri, TtT, opetusneuvos, Korkeakoulu- ja tiedepolitiikan osasto, opetus- ja kulttuuriministeriö

Anna-Liisa Salminen, PhD, dosentti, tutkimusprofessori, Kelan tutkimusyksikkö

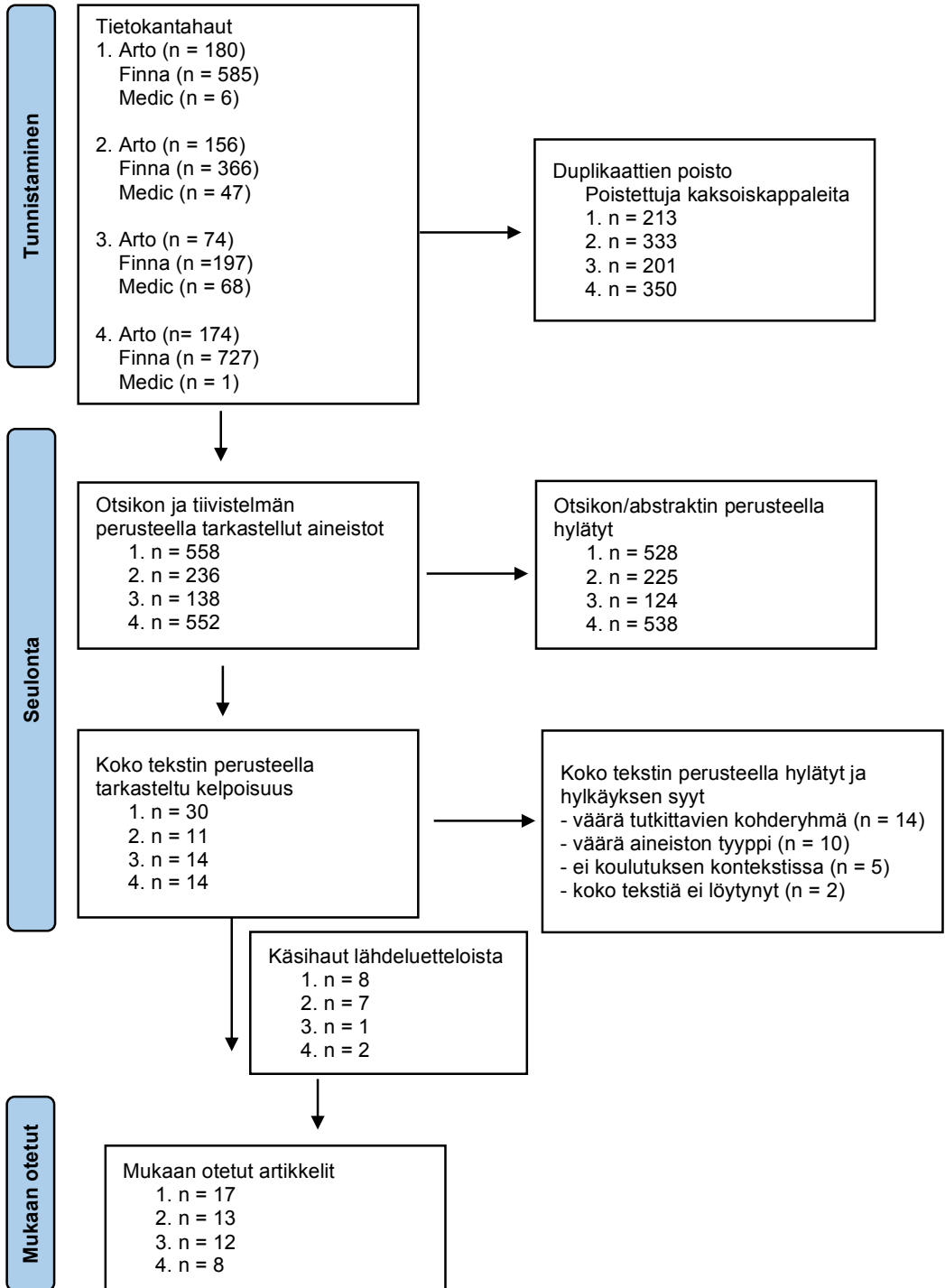
Pirjo Vuoskoski, yliopistonlehtori, FT, liikunta-tieteellinen tiedekunta, Jyväskylän yliopisto

Lähteet

- Asteljoki S (2010) Ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveysalan palvelutoiminta yrittäjämäisen ja yhteistoiminnallisen toimintatavan rajapinnassa. Turun yliopisto, Turku.
- Hakala R, Tahvanainen S, Virtanen K (2012) Sosiaali-, terveys- sekä kuntoutus- ja liikunta-alan osaamistarpeiden ennakointi. Oulun seudun ammattiopisto, Tampereen ammattiopisto.
- Harra T, Holvikivi J, Hyrkkänen U, Immonen M, Kiviaho-Tiippa A, Pikkarainen A, Sallinen M, Sihvonen S (2016) Kuntoutusalan koulutuksen uudistaminen ammattikorkeakouluissa: Dialogityöskentelyn tulokset. Jyväskylän ammattikorkeakoulu, Jyväskylä.
- Helminen J (2014) Sosiaalialan työmenetelmien ja kehittämistoiminnan osaajat – Ammattikorkeakoulujen sosiaalialan erikoistumiskoulutukset vahvistamassa ammatillista osaamista. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 8.
- Hirvonen R, Laitinen A (2006) ARVOTEKO – Moniammatillisuus Savonia-ammattikorkeakoulussa ARVO-projektin aikana. Savonia-ammattikorkeakoulun julkaisusarja D 6, Kuopio.
- Holvikivi J, Harra T, Kiventausta K, Sipari S (2016) Kuntoutusalan koulutus. Valtakunnallinen selvitys kuntoutusalan koulutuksesta ammattikorkeakouluissa 2015. Metropolia-ammattikorkeakoulu, Helsinki.
- Holvikivi J, Huovinen J, Katajapuu N, Kinnunen A, Kiviaho-Tiippa A, Kuisma R, Kärkkäinen R, Leskelä J, Lähteenmäki M, Lällä K (2020) Kuntoutuksen osaamisen uudistumisen tulevaisuuden näkymiä. Metropolia-ammattikorkeakoulun julkaisuja. TAITO-sarja 71.
- Huhtasalo J (2019) Opettajan asiantuntijuus muutoksessa – asiantuntijuus ja sen jakamisen diskurssit digitaalisessa oppimisympäristössä. Kasvatus & Aika 3, 4, 45–64.
- Jauhiainen A, Sihvo P, Jääskeläinen H, Ojasalo J, Hämäläinen S (2017) Skenaariotyöskentelyllä tietoa tulevaisuuden sosiaali- ja terveyspalveluista ja osaamistarpeista. Finnish Journal of eHealth and eWelfare 9, 2–3, 136–147.
- Juntunen A-L (2010) Uusia työtapoja päiväkotityöhön – tutkimus sosionomi (amk) -koulutuksen asiakastyön harjoittelusta. Oulun yliopisto, Oulu.

- Jämsä U (2014) Kuntoutuksen muutosagentit tutkimus työelämälähtöisestä oppimisesta ylempäsää ammattikorkeakoulutuksessa. Oulun yliopisto, Oulu.
- Kananaja U (2007) Sosiaalialan korkeakoulutuksen suunta. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 43.
- Kangasniemi M, Hipp K, Häggman-Laitila A, Kallio H, Karki S, Kinnunen P, Pietilä A, Saarnio R, Viinamäki L, Voutilainen A, Waldén A (2018) Optimoitu sote-ammattilaisten koulutus- ja osaamisuudistus. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 39.
- Katisko M, Kolkka M, Vuokila-Oikkonen P (2014) Moniammatillinen ja monialainen osaaminen sosiaali-, terveys-, kuntoutus- ja liikunta-alojen koulutuksessa. Opetushallituksen raportit ja selvitykset 2.
- Kokkonen L, Holvikivi J (2018) Opiskelijoiden ja alumnien toiveet kuntoutuksen opintojen tulevaisuudesta Metropolia-ammattikorkeakoulun julkaisusarja, Helsinki.
- Kotilainen A, Mikkonen K, Sjögren T, Korpi H, Koskinen C, Koskinen M, Koivula M, Koskimäki M, Lähteenmäki M-L, Saaranen T, Sormunen M, Salminen L, Mäki-Hakola H, Wallin O, Kuivila H, Tuomikoski A-M, Holopainen A, Kääriäinen M (2020) Sosiaali-, terveys- ja kuntoutusalan opettajien itsearvioitu osaaminen. Oulun yliopisto, Oulu.
- Laitinen-Väänänen S (2008) The construction of supervision and physiotherapy expertise: A qualitative study of physiotherapy students' learning sessions in clinical education. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.
- Lintula L, Paalasmaa P (2020) Osaamista kuntoutuksen kuntoutujan parhaaksi. Metropolia-ammattikorkeakoulun julkaisuja. TAITO-sarja 72.
- Mikkonen K, Koivula M, Sjögren Y, Korpi H, Koskinen C, Koskinen M, Kuivila H-M, Lähteenmäki M-L, Koskimäki M, Mäki-Hakola H, Wallin O, Saaranen T, Sormunen M, Kokkonen K-M, Kiikeri J, Salminen L, Ryhti I, Elonen I, Kääriäinen M (2019) TerOpe-kärkihanke - Sosiaali-, terveys- ja kuntoutusalan opettajien osaaminen ja sen kehittäminen. Oulun yliopisto, Oulu.
- Mikkonen K, Kuivila H, Sjögren T, Korpi H, Koskinen C, Koskinen M, Koivula M, Koskimäki M, Lähteenmäki M-L, Saaranen T, Sormunen M, Salminen L, Mäki-Hakola H, Wallin O, Holopainen A, Tuomikoski A-M, Kääriäinen M (2021) Social, health care and rehabilitation educators' competence in professional education—Empirical testing of a model. *Wiley Health Sos Care Community*, 00, 1–11. doi:10.1111/hsc.13414.
- Mikkonen K, Tuomikoski A, Sjögren T, Koivula M, Koskimäki M, Lähteenmäki M, Mäki-Hakola H, Wallin O, Sormunen M, Saaranen T, Koskinen C, Koskinen M, Salminen L, Holopainen A, Kääriäinen M (2020) Development and testing of an instrument (HeSoEduCo) for health and social care educators' competence in professional education. *Nurse Education Today* 84.
- Männistö M, Mikkonen K, Kuivila H-M, Koskinen C, Koivula M, Sjögren T, Salminen L, Saaranen T, Kyngäs H, Kääriäinen M (2020) Health and Social Care Educators' Competence in Digital Collaborative Learning: A Cross-Sectional Survey. *SAGE Open* 2020, 1–11.
- OKM (2019) Tutkintoon johtavan koulutuksen kehittäminen tukemaan sosiaali- ja terveystalvelujen uudistamista. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 24.
- Page MJ, McKenzie JE, Bossuyt PM, Boutron I, Hoffmann TC, Mulrow CD ym. (2021) The PRISMA 2020 statement: an updated guideline for reporting systematic reviews. *BMJ* 2021.
- Paukkunen L (2003) Sosiaali- ja terveysalan yhteistyöosaamisen kehittäminen – koulutuskokeilun arviointitutkimus. Kuopion yliopisto, Kuopio.
- Peters MDJ, Godfrey C, McInerney P, Munn Z, Tricco AC, Khalil H (2020) Chapter 11: Scoping Reviews (2020 version). Teoksessa E Aromataris, Z Munn (toim.) JBI Manual for Evidence Synthesis. <https://jbi-global-wiki.refined.site/space/MANUAL/4687342/Chapter+11%3A+Scoping+reviews>
- Piirainen A, Sjögren T (2016) Laaja-alainen ja monikerroksinen kuntoutuksen osaaminen. *Jyväskylän yliopisto julkaisuja* 6, Jyväskylä.
- Poikela S, Vuoskoski P (2016) Korkeakoulutuksen arvioinnin käytäntöjä kehittämässä. *Ammattikasvatuksen aikakauskirja* 18, 4, 24–39.
- Rajalahti E, Heinonen J, Eloranta S, Ahonen O, Hinkkanen L, Tiainen M, Kinnunen U-M (2020) Ammattikorkeakouluopettajien monialainen sosiaali- ja terveydenhuollon tiedonhallinnan osaaminen. *Finnish Journal of eHealth and eWelfare* 12, 3, 198–211.
- Raukola-Lindblom M, Salminen J, Kaukinen M-A, Tuominen M, Österholm E, Karrasch M (2021) Monialaisen koulutuksen hyödyt monin veroin panoksia suuremmat. *Yliopistopedagogiikka* 2021.
- SOTETIE (2021) Hankkeen kuvaus, yhteystiedot ja toimijat. Savonia ammattikorkeakoulu, Kuopio. Blogikirjoitus osoitteessa: <https://blogi.savonia.fi/sotetie/yhteystiedot-ja-toimijat/>
- STM (2017) Kuntoutuksen uudistamiskomitean ehdotukset kuntoutusjärjestelmän uudistamiseksi. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 41.
- STM (2020) Kuntoutuksen uudistamisen toimintasuunnitelma vuosille 2020–2022. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 39.
- STM (2021) Kuntoutuksen uudistus. Verkkosivusto osoitteessa: <https://stm.fi/kuntoutuksen-uudistus>
- Tricco A, Lillie E, Zarin W, O'Brien K, Levac D (2018) PRISMA Extension for Scoping Reviews (PRISMA-ScR): Checklist and Explanation. *Ann Intern Med*. 169, 467–473. doi: 10.7326/M18-0850.
- Valtioneuvosto (2021) Kuntoutuksen koulutuksen ja tutkimuksen kehittämisfoorumi (KunFo) 2021–2023.

Liite.

Kuvio 1. Kirjallisuuskatsauksen vuokaavio. PRISMA 2020 flow chart (Page ym. 2021).